

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Detsember 2007

**Puuetega inimeste
õiguste konventsioon**

**Tammistu perekeskus
sai nurgakivi**

Taanis õnne saladust avastamas

- 3 **HELVE LUIK**
Head sõbrad!
- 6 **MONIKA HAUKANÕMM**
Puuetega inimeste õiguste konventsioonist
- 12 **HELVE LUIK**
Puuetega inimeste organisatsioonide juhtimine –
kas raske töö või hobi?
- 16 **UNO TAIMLA**
Kuulmispuudega inimeste integratsioonist
- 19 **EVELIN TAMM**
Kuulmispuuetega Inimeste Koostöökoda
- 20 **TOOMAS MIHKELSON**
Miljon toetusallkirja
- 21 **KARIN HANGA**
Eakad puuetega inimesed Põhjamaades
- 23 **AILI KOGERMAN**
Inimene elab kuni unistab
- 25 **MEELIS JOOST**
Tammistu perekeskus sai nurgakivi
- 28 **AIRIKA PENING**
Merineitsimaal õnne saladust avastamas, 1. osa
- 33 **KERTI KOLLOM-SEIDELBERG**
Mälestus Sassist
- 34 **JUHAN NURME**
Nüüd raagus on puud

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 6616629

Peatoimetaja
Eha Leppik, 5543180,
eha.leppik@mail.ee

Toimetaja
Aive Sarjas, 5079962,
aivesarjas@hotmail.ee

Keeletoimetaja
Juhan Nurme, nurme@hotmail.ee

Kujundus ja küljendus
Egon Erkmann, 6412528

Kaane-fotod Aive Sarjas

Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

Sinuga väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Sinuga ilmub 3-4 korda aastas.

Eesti Puuetega Inimeste Koda

www.epikoda.ee

Head sõbrad!

Jälle on aasta viimane kuu käes. Aeg on küsida, kuidas aasta möödus? Esialgu näib, et polegi midagi erilist toimunud, ent kui sügavamalt järele mõelda, siis meenub, et korda on saadetud mõndagi. Kõigepealt on palju tegemist olnud Toompuiestee majas töö käivitamisega. Nüüd oleme korraldanud siin juba palju huvitavaid üritusi, mis on meile teatust-tuntust toonud. Meie maja saale on kasutanud koolituste ja kursuste korraldamiseks paljud organisatsioonid, nii omad (meie liikmesorganisatsioonid) kui võõrad.

Jaauanuaris toimus meil Põhjamaade Puudepoliitika Nõukogu sekretariaadi, Põhjamaade Rahvatervise Ülikooli, Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Puuetega Inimeste Koja ühisseminar *Universaalse disaini ideoloogia rakendamine Eestis*. Seminaril algatasime arutelu, kuidas Eestis ja Põhjamaades paremini ellu viia Euroopa Nõukogu raporti juhtnööre ning ettepanekuid *Täielik kaasatus universaalse disaini kaudu*.

Maikuus korraldasime seminari *Puuetega inimeste elukvaliteedi parandamine disaini abil*. Mõlemal seminaril osales inimesi nii Eestist kui Põhjamaadest.

Universaalse disaini ja kaasatuse ideoloogia rakendamist Eestis peame väga tähtsaks ning soovime seda levitada ka järgmisel aastal.

Korraldasime eduka koolitusprojekti *Omavalitsuse kaasamine puude-temaatikasse*, millest võttis osa üle neljakümne omavalitsuse sotsiaaltöötaja ja viisime läbi oma organisatsiooni juhtide seas küsitluse *Puuetega inimeste organisatsioonide juhtimine – kas raske töö või hobi*.

Koos Tallinna Sotsiaaltöö Keskuse, Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Akadeemilise Sotsiaalturva Ühinguuga korraldasime meie majas puude-temaatilise kevadmes- si *Puudega inimeste kaasamine ühiskonnas- elle selleks sobivaid tingimusi luues*.

Juunikuus toimus Viljandis puuetega inimeste XI vabariiklik kultuurifestival. Festivalil esines 33 kollektiivi 360 osavõt- jaga. Korraldajad, •ürii ja osavõtjad jäid üritusega väga rahule. Eriti edukaks on osutunud Viljandi PIN-i korraldatud rin- gijuhtide koolitus, mille tulemusel on pa- ranenud meie isetegevuskollektiivide tase.

Edukalt möödus kohalike puuetega ini- meste kodade suvekool.

Mida toob järgmine aasta? Kõige suurem soov on täita europrojekti tingimus – ra- kendada tööle EPIK koolitus- ja arendus- keskus. Kasutame selleks kõiki võimalusi ja vahendeid.

Soovin, et uuel aastal täituksid meie kõi- gi soovid!

HELVE LUIK

EPIK juhatuse esimees

Vaikne lumi

VIIVI LUIK

Sjab vaikne lumi
merele ja maile.
Sjab hommikuni
linna tänavaile.

Pehmet lund on tänav
täis nüüd ääretasa.
Vaikne päev on täna.
Lapsedki on tasa.

*Kauneid jõulupühi ja
rõõmurohket uut aastat
soovib*

*Eesti Puuetega
Inimeste Koda*

Puuetega inimeste õiguste konventsioonist

MONIKA HAUKANÕMM

*Sotsiaalministeeriumi
hoolekande osakonna nõunik*

President Toomas Hendrik Ilves allkirjastas 25. septembril k.a Eesti nimel Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) puuetega inimeste õiguste konventsiooni (edaspidi konventsioon), millega pannakse ühinenud riikidele kohustuse kaitsta puuetega inimeste õigusi, kaotada igasugune diskrimineerimine ning edendada nende õigusi, muuhulgas hariduse, tervise ja sotsiaalvaldkonnas. Konventsiooni allkirjastamine on esimene samm, millele peab mõistliku aja jooksul järgnema konventsiooni ratifitseerimine ja ideede ning põhimõtete rakendamine poliitikatesse ja igapäevasesse praktikasse. Konventsiooniga ühinemisel tuleb hakata puuetega inimeste teemadele oluliselt enam teadlikku tähelepanu ja rahalisi vahendeid suunama kõigil tasanditel. Kõiki tulevikus koostatavaid seadusi, arengu- ja tegevuskavasid on vaja analüüsida puuetega inimeste vajadusi ja konventsiooni sätteid silmas pidades. President Ilvese ütles allkirjastamisel: „Puue-

tega inimeste toetamine, nende õigustesse suhtumine ja võimalikult lai kaasamine ühiskonda näitab kogu meie ühiskonna tervist, küpsust ja tugevust.“ Sellest tulenevalt tuleb kõigil tasanditel (riik, kohalikud omavalitsused, valitsusvälised organisatsioonid, eraettevõtted jne) üha rohkem sisulist tähelepanu osutada puuetega inimeste täielikule kaasamisele ühiskonda. Kaasamine ei tähenda enam ainult võimaluste loomist, vaid ka puuetega inimeste võimalust tunda rõõmu loodud võimalustest ning kasutada kõiki õigusi, samas unustamata õigustega kaasnevaid kohustusi.

Konventsiooni allkirjastamine ja edasine ratifitseerimine on oluline puuetega inimeste põhiõiguste, vabaduste ja kohustuste jätkuva arengu tagamiseks ning rahvusvahelise praktika ühtlustamiseks. Üle maailma on ligikaudu 650 miljonit puudega inimest, sealhulgas 50 miljonit Euroopa Liidus, ehk hinnanguliselt 10 % elanikkonnast, keda võib vabalt nimetada suuri- maks vähemuseks maailmas. Eestis moodustavad puudega inimesed kogurahvastikust 8,4% (113 000 inimest), kelle-

le lisandub veel suur hulk pikaajaliste haigustega inimesi, keda küll ei loeta puuetega inimesteks seaduse mõistes, kuid kes oma tervislikust seisundist tulenevalt vajavad täiendavaid meetmeid võimalikult iseseisvaks toimetulekuks igapäevaeluga. Eesti põhiseaduse kohaselt on puuetega inimesed riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all, kuid vaatamata paljudele puuetega inimeste heaolu ning iseseisvat hakkamasaamist toetavate õigusaktide olemasolule on praktikas raskusi nende ellurakendamise ja rakendamisel tulenevate lisaks rahaliste vahendite nappusest ka piisavate teadmiste puudumisest ning tõhusa järelevalve puudumisest kehtestatud nõuete täitmise üle (nt üldkasutatavate hoonete, teede, märgistuste jms vastavus puuetega inimeste vajadustele).

Konventsiooni riigisisese propageerimisega demonstreerib riik, et peab oluliseks puuetega inimeste põhiõiguste ning vabaduste täielikku rakendamist ning olenemata elukohast kehtivad igal pool sarnased lähtekohad puuetega inimesi puudutavates

Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves konvantsioonile alla kirjutamas.

valdkondades. Riigid on kohustatud rakendama ja tutvustama meetmeid edendamaks puuetega inimeste õigusi ilma diskrimineerimiseta. Meetmed hõlmavad diskrimineerimisvastaste õigusaktide vastuvõtmist, selliste õigusaktide ja praktikate kõrvaldamist, mis diskrimineerivad puudega inimesi, samuti puuetega inimeste kaasamist uute poliitikate ja programmide väljatöötamisse. Muud meetmed hõlmavad teenustele, kaupadele ja asutustele-hoonetele juurdepääsu võimaldamise kohustust.

Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ja presidendi poolt allkirjastatud konvantsioon ei muutunud allkirjastamisega riigile veel siduvaks, vaid näitab meie tahet

ja valmidust konvantsiooni ratifitseerimiseks. Konvantsiooni art 43 kohaselt muutub konvantsioon allakirjutanud riigile siduvaks alles pärast selle ratifitseerimist. Seega jõustub konvantsioon kolmekümnendal päeval pärast seda hetke, kui Eesti esindaja on asjakohase kirja ÜROsse hoiule andnud.

Lühiülevaade konvantsioonist

Konvantsiooni väljatöötamine kestis neli aastat ning teraviktekst koosneb konvantsioonist ning fakultatiivprotokollist. Konvantsioon koos fakultatiivprotokolliga võeti vastu ÜRO New Yorgis 13. detsembril 2006. aastal ning avati allkirjastamiseks kõikide-

le riikidele ja piirkondliku integratsiooni organisatsioonidele 30. märtsil 2007. aastal. Esmakordselt ajaloos allkirjastas avamispäeval konvantsiooni 192 riigist tervelt 82, fakultatiivse protokolliga 44 ja koheselt ratifitseeris konvantsioonil osalisriik (Jamaica). Seda peetakse erakordseks ning konvantsiooni olulisust väljendavaks olukorraks. Konvantsiooni oli oktoobrikuuks allkirjastanud 118 riiki, kellest 67 on ühtlasi allkirjastanud ka fakultatiivprotokolliga. Käesoleval hetkel on konvantsiooni ratifitseerinud seitse riiki. Ainsa Euroopa Liidu liikmesriigina on konvantsiooni ratifitseerinud ja oma seadusandluse vajalikele tasemele viinud Ungari¹. Samas on mitmed Euroo-

pa Liidu liikmesriigid, nt. Soome, Rootsi, Inglismaa tunnistanud raskusi mõningate konventsiooni punktide siseriikliku rakendamise. See lükkab ratifitseerimise protsessi edasi ning võib viia teatud reservatsioonide tegemiseni.

Konventsioon koosneb preambulast ja viiekümnest artiklist ning fakultatiivprotokollist, mis sisaldab omakorda kaheksatteist artiklit². Konventsioon konkretiseerib ja koondab kõik mitmetes rahvusvahelistes konventsioonides ja dokumentides puuetega inimeste õigustega seonduva, kuid ta ei loo uusi õigusi ega seaduslikke õigusi millelegi. Ta kordab ülejuba eksisteerivad õigused viisil, mis on suunatud puuetega inimeste vajadustele ja olukorrale.

Me oleme liikunud arengus, kus puudega isikus nähti hoolitsust vajavat patsienti, kes ei panusta ühiskonda, sellisesse etappi, kus temas nähakse isikut, kes vajab olemasolevate takistuste kõrvaldamist, et võtta sisse ühiskonnaelus täisosaleva liikme õiguspärane koht. Sellised takistused sisaldavad hoiakuid ning sotsiaalseid, õiguslikke ja keskkonna seatud takistusi. Seetõttu vajame me jätkuvalt paradigma nihke hõlbustamist puude iganevad meditsiinilisest mudelist sotsiaalsele ja inimõigustel põhinevale mudelile. Me oleme nihutanud oma tähelepanu inimesele kui sidusa, in-

tegreeritud lähenemise keskpunktile, mis austab inimõigusi, põhivabadusi ja puuetega üksikisikute väärikust. Seega on nihe toimunud paljudes riikides aktiivse poliitika edendamisel, mis annavad puuetega inimestele õiguse kontrollida oma elu. Samal ajal on valitsusväliste organisatsioonide roll ühiskonnas suuresti muutunud ning eriti puuetega inimeste organisatsioonide roll. Neist on saanud valitsuste partnerid ning sarnaste puuetega inimeste nõustajad, teenindajad või eksperditeadmiste ja pädevuse allikad.

Tuleb rõhutada, et esmakordselt on konventsioonis kirja pandud puudega inimese mõiste. Konventsiooni mõistes loetakse puuetega inimestest isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus, mis võib koostööl erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel. Rõhutatakse, et puue on ajas muutuv mõiste ning et puue on kahjustustega isikute ning suhtumuslike ja keskkondlike takistuste vastasmõju tagajärg, mis takistab nende isikute täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

Konventsiooni kolmas artikkel sõnastab konventsiooni läbivad põhimõtted, milleks on austus inimeste loomupärase väärikuse, indivi-

duaalse autonoomia, kaasa arvatud vabadus ise oma vabavolikuid langetada, ja iseseisvuse suhtes; mittediskrimineerimine; täielik ja tõhus osalemine ja kaasatus ühiskonnaelus; austus erinevuste suhtes ning puuetega inimeste tunnustamine inimeste mitmekesisuse ja inimkonna osana; võrdsed võimalused; juurdepääsetavus; meeste ja naiste võrdsus; austus puuetega laste arenevate võimete suhtes ning austus puuetega laste õiguse suhtes säilitada oma identiteet.

Kõik riigid, kes on konventsiooniga ühinenud, kohustuvad tagama ja edendama kõigi puuetega inimeste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielikku teostamist ilma mis tahes diskrimineerimiseta puude alusel. Seega, kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ning neil on ilma mingi diskrimineerimiseta õigus võrdsele seadusest tulevatele kaitsele ja soodustusele. Tuleb keelustavad mis tahes diskrimineerimise puude alusel ning tagavad puuetega inimestele võrdne ja tõhus õiguslik kaitse mis tahes alustel toimuva diskrimineerimise eest.

Võrdsuse edendamiseks ja diskrimineerimise kõrvaldamiseks tuleb teha kõik endast olenev, et tagada põhjendatud ümberkorralduste tegemine. Konventsiooni mõistes ei loeta diskrimineerimiseks eribinõusid, mis on vajalikud, et kiirendada puuetega inimeste võrdsuse saavutamist

või see tegelikult saavutada. Diskrimineerimiseks puude alusel loetakse sellist olukorda, kus toimub mis tahes vahetegemine, välistamine või piiramine, mille eesmärk või tagajärg on kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teistega võrdsel alustel tunnustamise, teostamise või kasutamise tõkestamine või tühistamine poliitika-, majandus-, sotsiaal-, kultuuri-, kodanikuühiskonna või mis tahes muus valdkonnas. See hõlmab kõiki diskrimineerimise vorme, kaasa arvatud põhjendatud ümberkorralduste tegemisest keeldumine.

Puuetega inimeste hulgas on inimesi, kes seisavad silmitsi eriliste takistustega või kogevad kahekordset diskrimineerimist. Konventsioonis pööratakse erilist tähelepanu puudega naistele ja lastele, kellel on suurem oht sotsiaalsele tõrjutusele ning tavaliselt on nende ühiskonnas osalemise aste madalam kui ülejäänud puuetega inimestel. Rõhutatakse, et puuetega lastel peab olema võimalus teostada kõiki inimõigusi ja põhivabadusi võrdsel alustel teiste lastega lähtuvalt lapse õiguste konventsioonist.

Konventsioon on laia kohaldamisalaga, hõlmates puuetega inimeste kõiki tähtsamaid eluvaldkondi; näiteks eluase, haridus, tööhõive, mobiilsus, õiguslik kaitse ja teadlikkuse tõstmine jne³.

Järelevalve ja rakendamine

Konventsiooni riiklikuks rakendamiseks ja järelevalve teostamiseks peab iga riik määrama kindlaks üks või mitu üksust, mis asuvad tegelema käesoleva konventsiooni rakendamise küsimustega. Rakendusüksus peab looma valitsussüsteemis kooskõlastusmehhanismi, et soodustada valdkonnaga seotud tegevusi erinevates sektorites ja erinevatel tasanditel. Võttes aluseks konventsiooni sisu ja sihtrühma, on määratakse käesoleva konventsiooni rakendamise eest põhivastutavaks asutuseks Sotsiaalministeerium, kuid iga ministeerium on vastutav konventsiooni rakendamise eest oma haldusala piires. Kodanikuühiskond, eriti puuetega inimesed ja nende esindusorganisatsioonid, peavad olema järelvalveprotsessi kaasatud ja selles täiel määral osalema.

Lisaks riiklikule järelevalvele moodustatakse ÜRO juurde puuetega inimeste õiguste komitee, mis koosneb kuni kaheksateistkümnest eksperdist, kes valitakse osalisriikide poolt salajase hääletuse alusel osalisriikide konverentsil. Esimesed valimised toimuvad hiljemalt kuue kuu jooksul pärast konventsiooni jõustumist. Komitee liikmed valitakse neljaks aastaks ja neil on õigus tagasivalimisele üheks ametiajaks.

Iga riik, kes on konvent-

siooniga ühinenud, on aruan-dekohustuslane. Kahe aasta jooksul pärast käesoleva konventsiooni jõustumist osalisriigi suhtes esitab vastav osalisriik komiteele ÜRO peasekretäri kaudu igakülgse aruande konventsioonist tulenevate kohustuste täitmiseks rakendatud abinõudest ning selles osas saavutatud edusammudest. Seejärel esitab osalisriik edaspidi aruandeid vähemalt iga nelja aasta järel ja täiendavalt komitee sellekohasel nõudmisel. Lisaks edusammudele võib aruannetes võib välja tuua asjaolud ja raskused, mis mõjutavad konventsioonist tulenevate kohustuste täitmist.

Komitee vaatab läbi kõik aruanded, teeb oma hinnangutest lähtuvalt ettepanekuid ja annab üldisi soovitusi aruande kohta ning saadab need asjaomasele osalisriigile. Komitee võib nõuda osalisriikidelt konventsiooni täitmisega seotud lisateavet. Kui osalisriik on aruande esitamise ajal hiljaks jäänud, võib komitee vastavale osariigile teatada vajadusest alustada konventsiooni rakendamise kohta selles osalisriigis uurimist talle teadaoleva usaldusväärse informatsiooni põhjal, kui aruannet ei esitata kolme kuu jooksul pärast nimetatud teadet. ÜRO peasekretär teeb aruanded kättesaadavaks kõigile osalisriikidele. Aruanded peavad olema siseriiklikult avalikkusele laialdaselt kättesaadavad.

Kõik riigid, kes on konventsiooniga ühinenud kohtuvad regulaarselt osalisriikide konverentsi vormis, et arutada kõiki konventsiooni rakendamise seotud küsimusi. ÜRO peasekretär kutsub osalisriikide konverentsi kokku hiljemalt kuus kuud pärast konventsiooni jõustumist. Edaspidi kutsub peasekretär koosolekud kokku kord kahe aasta järel või vastavalt osalisriikide konverentsi otsusele.

Konventsioon ja sotsiaalteenused

Viimastel aastatel räägitakse üha enam ja enam vajadusest pakkuda puuetega inimestele toetuste asemel sotsiaalteenuseid ning kõiki teisi vajalikke teenuseid, mis on kvaliteetsed, vastavad konkreetse inimese vajadustele ning mida osutatakse samadel alustel kõigile teistele inimestele. Vaatame, millised konventsiooni artiklid on kõige olulisemad teenuste osutamisel:

Definitsioonid

Artikkel 2 – räägitakse vajadusest teha põhjendatud ümberkorraldusi vastavalt konkreetse inimese vajadustele, ilma milleta pole võimalik teenuse saajal oma õigusi realiseerida;

Universaalne disain – pakutavad teenused peavad olema kasutatavad kõigi inimeste poolt

Iseseisev elu ja kaasatus ühiskonnaellu

Artikkel 19 – puuetega inimestele peab olema tagatud juurdepääs vajalikele kodus-tele, elukohajärgsetele ja muudele kogukonna tugiteenustele ja ressursidele. Puuetega inimestel peab olema võrdne õigus elada vabalt valitud kohas ning omada teistega võrdseid valikuid.

Juurdepääs teenustele

Artikkel 9 – juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transportile, teabele ja suhtlusvahenditele, kaasa arvatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, samuti muudele avalikele rajatistele ja teenustele nii linnas kui maapiirkondades (s.hviipekeel);

Artikkel 13 ja 29 – juurdepääs õigusemõistmisele ja osalemisele poliitilises ja avalikus elus;

Artikkel 24 – juurdepääs kaasavasse haridussüsteemi;

Artikkel 25 – juurdepääs tervishoiuteenustele, kaasa arvatud reproduktiivtervisele;

Artikkel 27 – juurdepääs tööle;

Artikkel 30 – juurdepääs spordile ja kultuurile.

Puuetega inimeste osalemine otsustusprotsessides

Artikkel 20 ja 26 – indiviidi tasand: indiviidi toetamine, tema suutlikkuse loomine ja taastamine (rehabiliteerimine) ning oma tahte avaldamine;

Artikkel 19 – teenuste tasand: teenuste abil kogukonda kaasamine ja iseseisva elu toetamine;

Artikkel 4 – poliitiline tasand: adekvaatsed teenuste regulatsioonid.

Puuetega inimestega töötavatele inimestele esitatavad nõuded

Artikkel 4 – edendama puuetega inimestega töötavate spetsialistide ja töötajate väljaõpet käesolevas konventsioonis tunnustatud õiguste osas, et parandada nende õigustega tagatud abi ja teenuste osutamist;

Artikkel 9 – pakkuda huvirühmadele koolitust puuetega inimestele ligipääsetavuse teemadel;

Artikkel 25 – koolitama tervishoiutöötajad, et nad osutaksid puuetega inimestele samasuguse kvaliteediga abi nagu teistele isikutele, kaasa arvatud vaba ja teadva nõus-

¹ <http://www.un.org/disabilities/>

² <http://www.sm.ee> – konventsiooni terviktekst

³ Konventsiooni terviktekst on kättesaadav nii Sotsiaalministeeriumi kui Eesti Puuetega Inimeste Koja koduleheküljel.

oleku küsimine;

Artikkel 26 – rehabilitatsioon teenuste alal töötavate spetsialistide ja töötajate esmaste ja jätkukoolituste arendamine.

Spetsiaalsed toetavad meetmed puuetega inimestele, s.h abivahendid

Artikkel 20 – personaalsed liikumisvõimalused;

Artikkel 26 – rehabilitatsioon, mis toimub tervishoiusektoris, sotsiaalteenuste käigus, tööhõives, hariduses jne.

Nagu eelpool toodud näite põhjal näha, mängivad teenuste ja eriti sotsiaalteenuste osutajad suurt rolli konventsiooni rakendamisel igapäevaellu. Teenuste osutamisel tuleb lähtuda paljudest konventsioonis kirja pandud põhimõtetest, kusjuures suurimaks väljakutseks saab vahe vähendamine poliitika/ seaduste ning praktika/ igapäevaelu vahel.

Lõpetuseks

Riik, kes allkirjastab ja ratifitseerib konventsiooni, peab respektima, kaitsma ja ka täide viima puuetega inimeste õigusi. Puuetega inimeste õiguste kaitse ja paljud teised küsimused on reguleeritud nii siseriiklikult kui ka erinevate rahvusvaheliste raamdokumentidega, kuid vaatamata sellele võib puuetega inimeste ja nende perekondade toimetulek olla probleemiderohke.

Konventsiooni allkirjastamine paneb meile kohustuse antud konventsioon ratifitseerida. Millise aja jooksul ratifitseerimine peab toimuma, ei ole täpsustatud. Allkirjastamisega ning selle riigisisese propageerimisega demonstreerib riik, et peab oluliseks puuetega inimeste põhiõiguste ning vabaduste täielikku rakendamist. Kuid konventsiooni ratifitseerimisele peab eelnema põhjalik mõjude analüüs, mille tulemuseks saab välja tuua, milliseid täiendavaid kohustusi, seadusandluse muutmise vajadusi ning rahalisi kohustusi on vaja võtta.

Ratifitseerimise järgselt tunnistas riik oma õiguslikke kohustusi ja peab nii oma seadusandluse kui igapäevase praktika konventsiooniga vastavusse viima. Konventsioon väljendab poliitilist tahet kõrvaldada võimalikud takistused, rõhutades, et efektiivne võitlus diskrimineerimise kõrvaldamiseks saab toimuda üksnes koostöös erinevate osapoolte ja huvigruppide vahel. Tõhus koostöö saab toimuda vaid siis, kui osalisriigid kinnitavad vajadust ühiselt vastu astuda puuetega inimeste igakülgele diskrimineerimisele, võttes aluseks sarnased meetmed selle ennetamiseks.

Iga väike samm viib meid kaugel asuvale eesmärgile lähemale.

Puuetega inimeste juhtimine – kas

Taas lõppes üks Eesti Puuetega Inimeste Koja (EPIK) projekt: „Puuetega inimeste organisatsioonide juhtimine – kas raske töö või hobi”. Teen lühikese kokkuvõtte selle tulemustest.

HELVE LUIK

EPIK juhatuse esimees

Trükitud kokkuvõttele kirjutas kaassõna Külli Reinup, Eesti Lihashaigete Seltsi tegevjuht: „Ühingu juhi ees seisv väljakutse ei ole mitte niivõrd organisatsioonivankri vedamine, kuivõrd aisade seadmine ja tugevate rakmete valmistamine, millega uus juht, meeskond või lihtsalt aktivistid vankrit vedama võiksid astuda. Kaasava juhtimisstiili, läbipaistva sise- ja välispoliitikaga ühingud ei ole nii sõltuvad juhi isikuomadustest kui need, kus kaasamine on puudulik. Juhi kompetents on ühingu ühine vara.”

Rein Taagepera on kirjutanud: „Kas oled kohanud inimesi, kes ootavad, et riik kõik nende probleemid lahendaks? Aga riik ei suuda seda. Kolmanda sektori organisatsioonides õpivad inimesed ise teisi aidates ennast aitama. Nad õpivad, kuidas organiseeruda ja vajaduse korral

riigiga niimoodi suhelda, et sel on tulemusi. Nad õpivad ka teisi inimesi rohkem usaldama, saades neist paremini aru. Kas oled kohanud inimesi, kes kurdavad, et mis suudavad nemad üksi kogu maailma vastu? Üksi tõesti ei suuda, aga koos teistega suudab märksa enam.

Kodanikuühenduste kaudu on kodanike huvid ja taotlused võimule nähtavad. Kui poleks kodanikuühendusi – seltse, seltsinguid, ühinguid, sihtasutusi, liite ja igasuguseid muid tegusaid kodanike koostöövorme, poleks võimul rahvaga reaalselt kontakti.

Kodanikuaktiivsus on inimeste omaalgatuslik ja vabatahtlik osalemine ühiskonnaelus ning oma paikkonna elu küsimuste lahendamises demokraatliku ühiskonnakorralduse oluline koostisosa.”

Organisatsioonide tegelik omavaheline koostöö algab ühes ja samas piirkonnas või sarnases valdkonnas tegutsevate organisatsioonide koondukumise, kogunemisest ühi-

se katuse alla. Kui ühendused suudavad oma sõltumatust säilitades luua ühise katusorganisatsiooni, on tekkinud tugev partner suhtlemiseks avaliku võimuga ja teiste mittetulundusühendustega. Nii sündis ka Eesti Puuetega Inimeste Koda – puuetega inimeste organisatsioonide katusorganisatsioon. Kui EPIK algusaastatel oli liikmesorganisatsioonide arv 10, siis seisuga 1. mai 2007 oli liikmesorganisatsioone juba 47.

Neist on 16 puuetega inimeste koda ja 31 liitu, ühingu, seltsi, kellel omakorda on 229 liikmesorganisatsiooni. Seega on EPIK katuse all kokku 276 suuremat või väiksemat organisatsiooni. Orienteeruvalt esindab ja kaitseb EPIK enam kui 30 000 puudega inimese huve.

Iga organisatsiooni eesotsas on organisatsiooni juht, kelle ülesanne on kohapeal kujundada invapoliitikat, nõustada, juhendada, toetada või aidata puuetega inimeste küsimustes kohalikku omavalitsust ning oma organisatsiooni liikmeid. Organisatsiooni juhust, kes tahab, et tema organisatsioon oleks tegus ning tooks kasu liikmete-

organisatsioonide raske töö või hobi?

le, oleneb väga palju. Millised on meie liikmesorganisatsioonide juhid? Kuidas nad oma tööga toime tulevad? Kas organisatsiooni juhtimine on raske töö või hobi? Selle kõige selgitamine oligi käesoleva projekti raames läbi viidud küsitluse eesmärk. Samuti soovisime saada ülevaade organisatsioonide juhtide suutlikkusest, pädevusest ja koolitusvajadustest.

Juhist oleneb, kuidas on võimalik suurendada organisatsiooni võimekust, et oskusliku juhtimisega saavutatakse organisatsiooni elujõuline tegutsemine. Meie kiiresti muutuv maailmas vajavad kõik juhid uut informatsiooni, et olla hea juht.

Aktiivsete organisatsioonide positiivsetele kogemustele toetudes soovisime välja töötada soovitusel nii organisatsioonidele kui ka kohalikele omavalitsustele. Soovitused aitavad parandada koostöövalmidust, organisatsioonide toimetulekut ja tegutsemistahet. Vaid pädevad oma tööd tundvad juhid ning tugevad organisatsioonid suudavad mõjutada asjade käiku riigi ning kohalikul tasandil, nõustada ning toetada oma

liikmeid.

Soovisime, et küsitluse tulemustest selguks, kas juhid ja organisatsiooni liikmed ja aktivistid vajavad täienduskoolitust või mitte. Küsitlusel oli organisatsioonide juhtidel võimalus avaldada arvamust oma organisatsioonist ning selle tulevikust. Küsitluse analüüs aitab kindlasti, tuginedes liikmesorganisatsioonide ootustele, paremini ja sisukamalt korraldada EPIK tegevaparaadi tööd.

Küsitluseks koostasime küsimustiku 32 küsimusega. Küsimustiku saatsime 16 kohalikule puuetega inimeste kojale ja 31 liidule, ühingule ja seltsile palvega saata see edasi täitmiseks oma liikmesorganisatsioonidele.

Küsimustikule vastasid kõigi 16 kohaliku nende puuetega inimeste koja juhid ja 28 liidu, ühingu, seltsi ning 120 liikmesorganisatsiooni juhid. Vastamata jätsid kahe liidu ja ühe ühingu ning 109 liikmesorganisatsiooni juhid. Kokku laekus 164 täidetud küsimustikku. Vastanud olid kõik suuremad ja tegusamad organisatsioonid.

Üheks tähtsamaks pidasime küsimust, millisena näe-

vad juhid oma organisatsiooni tegevust ja tähtsust tulevikus. Enamik vastajaid vaatas positiivselt tulevikku, lootis oma organisatsiooni tähtsuse kasvu.

Tsiteerin vastust ...

... Ida-Virumaalt:

– meie organisatsioon on hea koostööpartner, teeb järjest enam koostööd kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatega ning korraldab koolitusi ka puuetega inimestele.

... Tartumaalt:

– meie organisatsioon jätkab probleemide tutvustamist üldsusele, soovib jätkuvalt kaasa rääkida puuetega inimeste küsimustes ja on arvestatav koostööpartner kohalikele omavalitsustele. Jätkab perede nõustamist ja info levitamist.

... Tallinnast:

– meie organisatsioon on jätkusuutlik, elujõuline ja aktiivse liikmeskonnaga organisatsioon, kes sekkub invapoliitika kujundamisse Tallinnas, on arvestatav koostööpartner, pakub tegevuskeskuses erinevaid teenuseid.

... Järvamaalt:

– jätkame elanike informeerimist erinevate meediakanalite kaudu. Tahame rohkem teha avalikkusele suunatud infotunde, kaasata tegevusse rohkem terveid inimesi.

... Lääne-Virumaalt:

– meie organisatsioonil on uus energiline noorepoolne juht ning probleeme ei ole, saame koos käia ja oleme kaasatud tavaellu.

... Pärnumaalt:

– organisatsioon peab arenema ning leidma võimalusi oma ideede elluviimiseks.

... Raplamaalt:

– meie organisatsioon selgitab inimestele, kui tähtis on tervisele liikumine (võimlemine, kepikõnd, ujumine). Püüab tuua haiged ja haiguse tagajärjel invaliidistunud inimesed kodudest välja ja lõimida ühiskonda. Organisatsioon on vajalik abivajajatele ja nende pereliikmetele;

– meie organisatsiooni tähtsus suureneb, ta on partner paljudele ametkondadele, oleme tugev ja arenguvõimeline katusorganisatsioon. MTÜ-de roll kasvab;

– koostöös riigiasutuste ja teiste ühiskondlike organisatsioonidega jätkame saavutatut edasiarendamist, tähtsustame nägemispuudeliste koolitamist, et anda neile võimalus avatud tööturule jõudmiseks;

– tegeleme enam kirjutamise ja kirjastamisega. Osutame vähem tähelepanu vaba aja sisustamisele, rohkem info vahendamisele ja uuringutele;

– tõstame elanikkonna teadlikkust reumaatiliste haiguste kohta; julgustame haigeid organisatsiooni liikmeid taotlema ravi kättesaadavuse parandamist; propageerime terveid eluviise;

– meie seltsil on palgaline juht, kes on valitud konkursi teel.

... Põlvamaalt:

– kuna vaegkuuljate arv tõuseb, tuleb ühingusse liikmeid juurde. Nad saavad koolitusi kuuldeabivahendite kohta ja vahendite kasutamisel praktilist abi.

Oli ka pessimistlikke vastuseid.

... Hiiumaalt:

– rahvas on rikkamaks läinud ja meie abiandmise aeg hakkab läbi saama. Tegevus tuleb lõpetada.

... Pärnumaalt:

– keegi ei taha olla organisatsiooni juht. Võiks olla palgaline koht, inimesel oleks siis aega ja tahtmist seda tööd teha.

Vastustest selgus, et:

- enamus EPIK katuse alla koondunud ja küsimustikule vastanud liikmesorganisatsioonide juhte tegetseb aktiivselt ning tulemuslikult ja osutatakse erinevaid teenuseid oma organisatsiooni liikmetele, kuid ka laiemale ringile abivajajatele. Juhid tahavad õppida, ennast täiendada, olla kursis uuendustega, on valmis oma teadmisi ja oskusi jagama oma organisatsiooni liikmetele ning üldsusele. Organisatsioonide esindajaid kaasatakse valdkondlike poliitikate ja õigusloome ettevalmistamisse ning elluviimisse, esindajaid tunnustatakse kui eksperte, kelle seisukohti arvestatakse ja hinnatakse;
- juhid märkisid probleemidena oma vastustes küll väikest palka, töö pingelisust, ruumide puudumist, transpordiprobleeme liikmete üritustele toomisel, väiksemaid probleeme kohalike omavalitsuste töötajatega, ministriumitega, kuid vaatamata sellele olid vaid mõned juhid pessimistlikud ja soovisid tööst loobuda. Enamust meie organisatsioonide juhte hoiab tööl soov midagi ära teha ja soov aidata oma organisatsiooni liikmeid;
- juhid oskavad hinnata oma katusorganisatsiooni tähtsust, soovivad saada informatsiooni ja koolitust, mida korraldab EPIK, ka EPIK koduleheküljel avaldatavat informatsiooni peetakse tähtsaks;
- juhid on paljudel juhtudel kas ise puudega inimesed või puudega laste vanemad, kes tunnevad kõige paremini oma organisatsiooni liikmete probleeme ja vajadusi;

- 1/3 juhtidest on kõrgema haridusega ja noored või keskeas inimesed;
- 2/3 juhtidest vajab koolitust, uut informatsiooni. Samas 21 organisatsiooni juhid leidsid, et nad ei vaja koolitust, mida ei saa pidada heaks näitajaks. Organisatsioonide juhid peaksid tahtma kursis olla kõige uuema ning informatsiooniga valitsuse, Riigikogu, EPIK tegevusest ja pakutavate koolituste võimalustest;
- kohalike omavalitsustelt ootavad organisatsioonide juhid rohkem abi, kaasamist, organisatsiooni poolt korraldatavate ürituste rahalist toetamist;
- juhid soovivad, et neid võetaks kui eksperte puuetega inimeste küsimustes;
- ametnikelt oodatakse sõbralikku suhtumist, selgitamist ja üksteisemõistmist.
- tulevikus soovitakse oma organisatsiooni igakülgset arengut ja tähtsuse tõusu puuetega inimeste, perede ja üldsuse silmis, loodetakse rahastamise paranemist.

• • •

Kokku võttes võib öelda, et projekt täitis püstitatud eesmärgi. Selgus organisatsiooni juhi pädevus organisatsiooni juhtimisel ja koostöö tegemisel, organisatsiooni juhtidel oli võimalik oma arvamust avaldada, selgus juhtide täienduskoolituse vajadus jpm. Küsitlus näitas, et puuetega inimeste organisatsiooni juhtimine on juhile nii raske ning tõsine töö, kui ka hobi.

Lähemalt saab projekti tulemustega tutvuda EPIK kodulehel www.epikoda.ee.

Kuulmispuudega inimeste integratsioonist

Vaegkuulmine, eriti kurtus, mille all kannatavad kümned miljonid inimesed maailmas, pole üksnes isiklik ega ka perekondlik mure, vaid oluline sotsiaalne probleem. Kuidas saada üle kuulmise kaotuse tagajärgedest ja saavutada sotsiaalne võrdsus kuuljatega?

UNO TAIMLA

*Eesti Vaegkuuljate Liidu
juhatuse liige*

Kuigi esimese ametliku vaegkuuljate integratsiooniprogrammi heakskiitmisest AÜN-i presiidiumis on möödunud juba kakskümmend viis aastat, on see teema aktuaalne ka 2007. (võrdsete võimaluste) aastal. Kõnealuse programmi väljatöötamist alustati aga aastaid varem tolleaegse Eesti Kurtide Ühingu aseesimehe Uno Taimla ja AÜN-i surdokomisjoni esimehe Kaarel Kotsari eestvedamisel. Sellesse oli kaasatud teadustöötajaid, kõrvaarste, kuulmis- ja sotsiaalala spetsialiste. Meedikute hinnangul oli sel perioodil kuulmispuudega inimeste osakaal elanikkonnas neli-viis protsenti. Käesoleval ajal on see näitaja juba üle kümne.

Programmi nimetati lühidalt surdoprogrammiks. Selles olid üksikasjalikult välja toodud ülesanded arstiabi,

audioloogia, hariduse, kultuuri ning kehakultuuri alal. Mahukamad osad olid kommunikatsioonivahendid, kutse- ja tööalane rehabilitatsioon ning meetmed organisatsiooniliseks tegevuseks.

Et leida lahendusi, kuidas integreerida kuulmispuudega inimesi ühiskonda, oli vaja usaldusväärset teavet kurtide ja vaegkuuljate sotsiaalsest ja tööalasest olukorrast. 1985. aastal koguti andmeid umbes 9000 kuulmispuudega inimese kohta. Lausregistratsioon tugines inimeste endi või nende lähedaste isiklike huvitatusele. Kuulmispuudega inimeste sotsiaalse seisundi analüüsi tulemused on kirjas Tartu Riikliku Ülikooli poolt koostatud brošüüris "Kuulmispuudega inimesed ja nende probleemid Eestis" (Tallinn 1988).

Et saada kogemusi vaegkuuljate probleemide lahendamiseks ja spetsialistide koolituseks, sõlmiti 1989. aastal koostööleping Saksamaa

Schleswig-Holsteini Liidumaa Rehabilitatsiooni Instituudi, AÜN-i alalise surdokomisjoni ja EELK diakooniaühenduse vahel. Ühisprojekti tulemusena alustas 1991. aastal Tallinnas tööd kuulmisrehabilitatsioonikeskus (KRK).

Esimestel tööaastatel kasutati Saksamaalt humanitaarabina saadud kuuldeaparaate. Mobiilset laboritehnikat kasutades tehti vaegkuuljate teenindamiseks väljasõite ka maakondadesse. 1993. aastal alustati kuuldeaparaatide väljastamist ja rehabilitatsiooniteenuste osutamist Tartu Ülikooli Kõrvakliinikumi kuulmiskeskuses. Sel ajal alustasid organisatsioonilist tegevust Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate Liit (1992), Eesti Vaegkuuljate Ühing (1993), Eesti Pimekurtide Tugiliit (1994).

Kuulmisrehabilitatsioon nimetatud puudegruppidele vajab rehabilitatsiooniteenuste süsteemi väljaarendamist ja pikaajalist tegevuskava. See ajendas kokku kutsuma kuulmispuudega inimestega tegelevate organisatsioonide ümarlaua, mille eestseisjaks valiti EKLVL-i president Toomas Sepp.

Kaasates ümarlaua töösse ka tegutsevate kuulmisrehabilitatsioonikeskuste spetsialistid ja Tartu Hiie Kooli ning Tallinna Kurtide Kooli (praegu Heleni Kool) esindajad, asuti välja töötama ja koostama kuulmisrehabilitatsiooni programmi. Põhieesmärgiks seati aktiivse tegevusega ja toetava kuulmisrehabilitatsiooni süsteemi väljaarendamine, kuulmispuudega inimestele hariduse (kutsehariiduse), kutseõppe, tööhõive, informatsiooni kättesaadavuse, kuulmisteenuste ja abivahendite tagamine.

Mitmeaastase ühistöö tulemusena valmis 1998. aastal kuulmisrehabilitatsiooni programm, kontseptsioon ja tegevuskava aastani 2002. Sotsiaalministeeriumis valmistati ette ka seaduseelnõu projekt. Programmi finantseerimiseks aga ei leitud raha ja edasine tegevus jäi organisatsioonide ja rehabilitatsiooniasutuste tasandile.

1999. aastal rajati firma Siemens abiga Ida-Tallinna Keskaigla Kuulmiskeskus. Kuulmisrehabilitatsiooni edasise arendamise ja kuulmisabivahendite ning teenuste kättesaadavuse küsimustes on vaegkuuljate liidu initsiatiivil läbi viidud nõupidamisi kuulmiskeskuste spetsialistidega.

Kuulmiskeskused oleksid võimelised osutama teenu-seid rohkem. Takistuseks on kuulmisabivahendite kompenseerimiseks eraldatava raha nappus.

Kuulmisabivahendeid saadud aastatel 2001–2007

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	6 kuud						
Harjumaa	113	123	185	114	255	181	251
Hiiumaa	26	24	34	4	31	25	25
Ida-Virumaa	152	153	319	316	299	303	185
Jõgevamaa	47	82	161	80	137	100	75
Järvamaa	78	79	130	85	95	80	66
Läänemaa	36	32	56	50	53	48	36
Lääne-Virumaa	139	114	178	123	176	125	93
Põlvamaa	60	51	87	43	74	65	40
Pärnumaa	131	151	294	177	214	147	92
Raplamaa	43	49	58	48	93	75	39
Saaremaa	55	74	84	52	80	79	44
Tartumaa	268	220	524	302	423	309	257
Valgamaa	60	68	72	67	84	81	64
Viljandimaa	81	70	175	80	124	104	77
Võrumaa	44	65	190	78	80	60	53
Tallinn	578	543	760	613	885	748	405
Kokku	1911	1898	3307	2237	3103	2530	1802

Analüüsidest kuulmispuudega inimeste olukorda ja kaardistades probleemistiku, koostas ümarlaud Eesti kuulmisrehabilitatsiooni programmi aastateks 2005–2007. Programmis on välja toodud ühendustepoolsed ettepanekud probleemide lahendamiseks ja koostööks ametkondadega. Programm on üle antud vastavatele ministeeriumidele ja ametkondadele.

Tänaseks on loodud üleva- bariigiline võrgustik vaegkuuljatele rehabiliteerimiste- teenuste osutamiseks. Kuuldeaparaatide sobitamise ja väljastamisega tegelevad ka maakonnahaiglate kõrvaarstid. Kuulmislanguse kompenseerimiseks on võimalik saada Tondi Elektroonika AS-i,

välisfirmade Siemens, Oticon, Wideks jt toodetud kuuldeaparaate. (Vt tabelit.)

Vaatamata sellele, et riiklik dotatsioon on aastatega suurenenud, saadakse abivahendeid vähem. Peamiseks põhjuseks on abivahendite ja teenuste hindade tõus. See põhjustab omakorda pikki ootejärjekordi.

Kuulmisabi saanud inimesele jääb kirjalikust juhendist, kuidas uue abivahendiga toime tulla, sageli väheks. Olukorda on aidanud leevendada vastava väljaõppe saanud vaegkuuljate ühingute kuulmisnõustajad. Vähest kuulmisrehabilitatsioonialast infot on aidanud levitada ka vaegkuuljate liidu poolt 2006. aastal välja antud trükised: “Kuulmisinfo abiks tööandja-

le” ja “Kuulmisabi teatmik”. Lisainfot saab ka EVL-i kodulehelt <http://www.vaegkuuljad.ee>

Kuulmisrehabilitatsiooni keskused koostavad ka isiklike rehabilitatsiooniplaane. SA TÜ Kliinikumi kõrva-kliiniku kuulmise ja kõnes-tamise osakonnas tehakse si-sekõrva implantatsioonile eelnevaid uuringuid, kõne-protssessori häälestamist ja kuulmistreeninguid. Täna-seks kasutab Eestis implan-taati juba 68 inimest. Kuul-misrehabilitatsiooniga tege-levad asutused, s.h erikoolid, kus õpivad kuulmispuudega õpilased, on püüdnud võima-luste piires anda parima vaegkuuljate lõimimiseks ühiskonda.

Tehtud on palju, kuid kau-geltki mitte piisavalt. Niisu-gusele järeldusele jõudis ok-toobris koos käinud kuulmis-puudega inimestega tegeleva-te organisatsioonide koostöö-koda. Otsustati alustada kuulmisrehabilitatsiooni programmi koostamist aasta-teks 2008–2013.

Kuulmispuuetega

EVELIN TAMM

*EKLVL tegevdirektor,
KPIK koordinaator*

Kolmapäeval 10. oktoobril ko-gunesid Tallinna Heleni Koo-li kuulmispuuetega inimeste esindajad, et ühiselt üle vaa-data kuulmisrehabilitat-siooni programm aastateks 2005–2007 ja alustada prog-rammi uuendamise-ga aasta-teks 2008–2013. Otsustati, et kuulmispuuetega inimeste ühenduste ümarlaud jätkab sellest sügisest tööd Kuulmis-puuetega Inimeste Koostöö-koja (KPIK) nime all. KPIK eesmärgiks on kuulmispuue-tega inimeste organisat-sioonide arendamine ja kuulmis-puuetega inimeste õiguste eest seismine.

KPIKi eesmärgiks ülesanneteks on:

- kuulmisrehabilitatsiooni programmi 2005–2007 analüüsimine;
- kuulmisrehabilitatsiooni programmis 2005–2007 püstitatud tänaseni oluliste probleemide lahendamine;
- tänase olukorra kaardistamine;
- uute eesmärkide ühine läbirääkimine ja põhieesmärkide püstitamine;
- kuulmisrehabilitatsiooni programmi uuendamine aastateks 2008–2013;
- programmi tutvustamine.

Kuulmisrehabilitatsiooni programm on dokument, milles kuulmispuuetega inimesed on ühiselt kaardistanud kuulmispuuetega inimeste olukorra Eestis ja tõstatavad probleeme, millega nad päevast päeva kokku puutuvad. Lisaks on programmis välja toodud kuulmispuuetega inimeste esindusorganisatsioonide ettepanekud, kuidas probleeme lahendada. Koostööprotsessi on lisaks koostöökoja ühingutele kaasatud ka organisatsioonid ja institutsioonid, kes mängivad kuulmispuuetega inimeste elus olulist rolli, näiteks sotsiaalministeerium, haridus- ja teadusministeerium, Eesti Puuetega Inimeste Koda, kohalikud omavalitsused.

2005–2007 programmi põhi-listeks teemavaldkondadeks on:

- olme, tööhõive ja organisatsioonide areng;
- eesti viipekeel;
- tehnilised abivahendid ja meditsiin;
- haridus.

Heleni Koolis toimunud koh-tumisel vaadati 2005.–2007. aasta programm ühiselt läbi ja otsustati, et programmi uuendamiseks tuleb viia programmi muudatused tee-made kaupa. Lisaks leiti, et edaspidi on oluline kindlaks määrata prioriteetsed suu-

Inimeste Koostöökoda

nad ja jagada omavahel aastate kaupa ära ülesanded.

Olulisemad teemad, mis uues programmi kindlasti käsitlemist vajavad:

Kommunikatsioonitehnika kiire areng

Tänapäeval areneb elektroonika väga kiiresti, töötatakse välja lahendusi, mis oluliselt lihtsustavad kuulmispuuetega inimeste omavahelist suhtlemist ja kommunikatsiooni välismaailmaga. Näidetena võiks tuua digitaaltelevisooni, SMS-side või Skype'i võimalused arvutis. Kuidas saaks kaasata kuulmispuudega inimesed esimeses järjekorras uute elektrooniliste lahenduste kasutajate ringi? Millised veel avastamata tehnikaimed võiksid abistada kuulmispuuetega inimesi igapäevaelus?

Kuulmispuudega inimeste huvide ja õiguste eest seismine

Peeti oluliseks, et programmis oleks tõstatatud ka kuulmispuudega inimeste õiguste igakülgse kaitse probleem. Sageli ei ole inimesed oma õigustest teadlikud. Millised need õigused on ja mida teha teadlikkuse tõstmiseks?

Kutsenõustamine

Kuulmispuuetega inimeste aktiivsus kõrghariduse omandamisel ja tööturul on kasvanud. Paljud noored on astunud kõrgkooli ja töötuse madal tase tähendab, et ka puuetega inimesed on nõutud töötajad. Siiski on valikud pigem juhuslikud, sest ei tea, millised on kuulmispuuetega noorte või ka täiskasvanute võimalused. Kuidas toetada noori elukutse valikul ja täiskasvanute ümberõpet?

Kuulmispuudega inimeste sotsiaalne kaitse

Probleemseks grupiks on kuulmispuudega vanurid ja vanemliku hoolitsuseta lapsed. Vanemliku hoolitsuseta laste koondamise idee ei ole uus, kuid nüüd on tekkinud huvi ka vanurite koondamiseks. Täna sel päeval on nad

üle Eesti laiali. Pandi ette koondada nad ühte-kahte keskusesse. Üheks variandiks oli teha keskus Eesti Kurtide Liidu hoonesse Nõmme teel.

Kuulmispuudega inimeste koolitamine

Muuta Rummusaare puhkekeskus kuulmispuuetega inimeste koolituskeskuseks, kus oleksid olemas uusimad abivahendid, et toetada kuulmispuuetega inimeste koolitamist.

Rehabilitatsioon

Kuulmispuuetega inimeste rehabilitatsioon läheb alateema "Elektroonilised abivahendid ja meditsiin" alla. Sinna tuleks koondada kõik ettepanekud ühingutelt, et tekiks ühine arusaam, missugune võiks olla kuulmispuudega inimeste rehabilitatsioon.

Koostöökoja liikmete nimekiri

Eesti Kurtide Liit
Eesti Kurtide Noorte Organisatsioon
Eesti Kurtide Spordiliit
Eesti Kuulmispuuetega Laste Vanemate Liit
Eesti Pimekurtide Tugiliit
Eesti Vaegkuuljate Liit
Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing
Implantaadilaste Selts
Tallinna Heleni Kool

Miljon toetusallkirja

Sel aastal saab Euroopa Puuetega Inimeste Foorum (EDF) 10 aastaseks. Seda tähtpäeva tähistab foorum terve käesoleva aasta vältel erinevate üritustega, millest suurim käivitati kevadel.

TOOMAS MIHKELSON

Pärnumaa Puuetega Inimeste Koja tegevjuht

EDF soovib näidata puuetega inimeste ühtsust ja jõudu. Selleks otsustati koguda üle Euroopa miljon toetusallkirja, et alata puudest tuleneva diskrimineerimist keelava seaduse vastuvõtmist Euroopa Parlamendis. Iga Euroopa Liidu liikmesriik pidi vastavalt elanike arvule koguma määratud hulga allkirju. Eesti kohustuseks jäi koguda 2807 allkirja. Tänu tublidele ja aktiivsetele inimestele õnnestus meil koguda 3440 allkirja. Seega kogusime 122% nõutud hulgast. Erilise aktiivsusega paistis silma Sloveenia, kus koguti 1587% neile antud normist.

Kampaania lõpu tähistamiseks toimus 4. oktoobril Brüsselis suur vabaõhuüritus. Sellel pidulikul, multikultuurisel ja värviküllasel üritusel osales rohkem kui 2000 inimest, kes seisavad puuetega inimeste õiguste eest. Eesti Puuetega Inimeste Koda esindasid üritusel Kairit Numa

Põlvamaa Puuetega Inimeste Kojast, Andrus Helenurm Eesti Vaegkuuljate Liidust ja Toomas Mihkelson Pärnumaa Puuetega Inimeste Kojast. Euroopa Parlamendi liikme proua Siiri Oviiri kutsel võtsid üritusest osa veel seitse inimest Pärnust ja Viljandist.

Kohal olid puuetega inimeste delegatsioonid 30 Euroopa riigist, peeti poliitilisi kõnesid ning esinesid muusikud. Poodiumi kõrval ootas kaubik rohkem kui 1 200 000 allkirjaga üleandmist Euroopa Liidu liidritele. Õhku lennutati tuhandeid õhupalle kampaania hüüdlausega: „Täna tuleb tegutseda pare-

ma homse nimel!”

Belgia ametkondade esindajad, kunstnikud, MTÜ-de ja Euroopa Parlamendi liikmed osalesid üritusel toetamaks Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi kampaaniat. Osalejatele pidas kõne Euroopa Parlamendi esimees Hans-Gert Pöttering ning Euroopa Komisjoni asepresident Margot Wählstrom, kellele anti üle ka allkirjad.

Kogunemine õnnestus igati. Kahjuks teatas Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso viimasel minutil, et ta ei saa kohale tulla. Üritusel osalejatele põhjust ei teatatud ja täiendavaid selgitusi ei jagatud.

Lisainformatsiooni saab ja hästi õnnestunud kampaania lõpuürituse pildialbumiga võib tutvuda: www.1million4disability.eu/campaign.asp?language=EN

European Disability Forum tänab:

Suur tänu toetuse eest *1millionsdisability*-kampaaniale! Tänu sinu toetusele kogusime 1 232 077 allkirja.

Valérie Asselberghs, European Disability Forum

Vaata: www.edf-feph.org, www.1million4disability.eu

Eakad puuetega inimesed Põhjamaades

1.–2. oktoobril toimus Helsingis konverents teemal „Eakad puuetega inimesed Põhjamaades ning ümbritsevates riikides”. Konverentsi korraldajateks olid Soome Sotsiaal- ja Tervishoiuministerium, Põhjamaade Ministrite Nõukogu puudepoliitika üksus ning Põhjamaade Rehabilitatsioonitehnoloogia Koostöökeskus.

KARIN HANGA

EPIK tegevjuht

Konverentsi sisust

Inimeste keskmine eluiga on pikenenud ja elukvaliteet paranenud, kuid nende positiivsete trendide taga ootavad meid uued väljakutsed:

- lähiaastatel seisame silmitsi ühiskonna vananemisega ja sellega seonduvate probleemidega;
- puudega ja erivajadustega eakate inimeste arv suureneb;
- inimesed vajavad abi (kodu- ja hooldusteenuseid, tervishoiuteenuseid, ümberõpet ja paindlikke töövorme, eluaset, ligipääsetavat transporti);
- tööealiste ja ülalpeetavate suhtarv on ülalpeetavate kasuks ja sellest tingituna võib tekkida probleeme pensionide tõstmisega ja väljamaksmisega.

Need on vaid mõned küsimused, millega seisavad silmitsi Põhjamaad ja ka teised riigid nii Euroopas kui Aasias. Seetõttu oligi läbivaks teemaks, kuidas korraldada eakatele ja puuetega inimestele nende vajadustele vastava abi ja teenuste pakkumine tulevikus. Teemat käsitleti mitmest vaatepunktist, lähitundes puuetega inimeste õigusest ühiskonnas osaleda ja saada abi (uus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon), läbi paranenud teadlikkuse (et ühiskond ja poliitika kujundajad teadvustaksid, millist abi inimesed tulevikus võivad vajada); arutati, kuidas olemasolevad puuetega inimeste jm koostöövõrgustikud saavad kaasa aidata mainitud probleemide lahendamisele; vaeti universaalse disaini poolt pakutavaid lahendusi puuetega inimeste kaasamiseks ja neile juurdepääsu-võimaluste tagamiseks.

Põhjamaades on ühiskonna vananemisele ja sellega seonduvatele probleemidele mõeldud juba aastaid. Välja on pakutud meetmeid, mis hõlmavad nii sotsiaalkindlustust, pensioniea järkjärgulist tõstmist, pensionieas töövõimeliste inimeste töötamise soodustamist paindlike töövormide näol, integreeritud teenuste osutamist jt meetmeid. Samas suunas liigutakse ka Eestis.

Võiks arvata, et Skandinaavia heaoluriigid on suutnud ja suudavad ka edaspidi oma puuetega inimestele pakkuda abi ja teenuseid, tagada tervishoiu ja hariduse kättesaadavus. Konverentsil aga selgus, et seal on Eestiga täpselt samad probleemid.

Eakate ja puuetega inimeste abistamine on hiljuti antud kohalike omavalituste pädevusse, kuna omavalitsused on kõige paremini kursis piirkonnas elavate inimeste vajadustega. Sageli ei ole aga omavalitsused suutelised neid kohustusi täitma, kuna napib spetsialiste, teenuste osutajaid, juhiseid ja pädevust.

Regionaalsed erinevused: linnades on teenused paremini kättesaadavad kui maal,

Karin Hanga (EPIK) ja Monika Haukanõmm (Sotsiaaministeerium) konverentsil.

kuna maapiirkondade omavalitsused võivad olla haldusterritooriumilt suured ja hõreda asustusega. Hajaasustus, inim- ja rahalise ressursi puudus raskendavad ka hoolekandeteenuste arendamist ja pakkumist.

Haldusreform, et väikseid omavalitsusi liita ja nende suutlikkust parandada, on väljatöötamisel või käimas; soodustatakse ka naabervaldade omavahelist koostööd teenuste arendamisel ja pakumisel.

Hea erialase ettevalmistusega personalist on puudus ka Põhjamaades, selles valdkonnas töötamine ei ole „prestii•ne“, madalamad palgad ja suur töötajate vahetu-

mine (seletab, miks otsitakse personali eesti meditsiiniõdede jt hulgast).

Milliseid samme on riigid astunud, et aidata kaasa olukorra parandamisele? Riigil on erinevad mõjutusviisid – info, seadusandlus, kvaliteedinõuded ja raha. Oluline on, et ette antakse täpsed raamid: millised on omavalitsuste kohustused ja vastutus, millised on teenuste miinimumstandardid; kas omavalitsustelt nõutakse pikaajaliste ja lühiajaliste arenguplaanide koostamist ning teenuse kasutajate (puudega ja eakate inimeste) kaasamist kohalike poliitike väljatöötamisse.

Riigis töötavad uurimisasutused ja kompetentsikes-

kused. Nende uurimistulemused annavad infot inimeste vajaduste kohta, nad nõustavad omavalitsusi diagnooside puhul, milles omavalitsuses pädevusest napib, nt dementsed või puudega dementsed inimesed, eakate psühhiaatrilised probleemid.

Konverentsil veendusime veel kord, et olukord Eestis ei ole oluliselt parem ega halvem kui Põhjamaades. On asju, mida saame meie teiselt õppida, aga kindlasti ka vastupidi – on asju, milles meie oleme olnud tublid ja saame rääkida oma kogemustest. Üks mis kindel – me kõik vananeme ja tahame seda teha väärikalt.

Inimene elab kuni unistab

Vananedes märkad, et unistused nagu kaoks olematusse. Aga hea on, kui mõned lapsepõlveunistused kestavad kuni elad.

AILI KOGERMAN

*MTÜ Puruvanakesed
esinaine*

Mäletan lapsepõlvest oma unistusi kaugetest maadest, kohtumistest teistsuguste inimestega. Alati, kui seisin vanaisa talus suure Euroopa kaardi ees, vaatasin Islandit külmas Põhjameres, nii üksikut ja kauget. Ja mõtlesin, kuidas küll inimesed seal oma eluga hakkama saavad. Kuidas kalamehed, kes merele lähevad, kodusadama üles leiavad. Lugesin kõike kättesaadavat Islandi kohta ja sain teada, et mõnikord viis torm kalapaadi tõesti kodusadamast kaugele ja õnn oli, kui tuul mehed Islandi randa tagasi tõi ja nad ka mõne küla rannikul üles leidsid. Mõnigi kord juhtus siis nii, et kui mees kevadel koju jõudis, oli tal kaasas uus naine. Nüüd loeme, et eelmise sajandi alguse vaene Island on täna jõu-

kuselt maailma teine riik Norra järel.

Sellel sügisel teostasin oma lapsepõlveunistuse: sain kutses tulla EURAG-i (Euroopa Pensionäride Liidu) volikogu koosolekule Reykjavikis. Nii leidsingi ennast oktoobri keskkel Islandil, kutsujaks Reykjaviki hooldekodu Grand omanik ja EURAG-i asepresident Gisli Pall Pallsson. Neli päeva Islandil on muidugi vähe, aga kauase unistuse täitumiseks siiski piisav.

Mõni sõna Islandist

Island on vulkaanilise päritoluga saar, vaid õhuke mullakiht katab musta laavat. Ometi kasvatatakse Islandil teravilja. Nägin sügisesi rukkioraseid ja eelmise suve põhu- ja heinapalle. Väidetavalt kasvatab Island oma leivavilja ise.

Ja oma piimakari varustab neid piimasaadustega. Kas-

vuhoonetest saadakse värskaid köögivilju. Nägin ka suuri lamba- ja hobusekarju. Islandi visa väikesekasvuline karvane hobune on tuntud kogu Euroopas. Islandi lambavill ja kuulsad kampsunid on maailmas kuulsad. 70% energiast on looduslik, mis tuleb kuuma veena maapõuest. 90% majapidamistest köetakse maapõuest tuleva kuuma veega. Odav energia ja kalapüük, töökad inimesed ja tehnika areng ongi Islandi rikkuse allikaks.

Islandil elab 310 000 elaniku, nendest 100 000 pealinnas Reykjavikis ja veel 95 000 Reykjaviki satelliitlinnakes-tes. Islandil elab ka palju teisi rahvusi, kellest arvukamad on poolakad ja leedulased. Eestlasigi leidub Islandil. Ise kohtasin noort naist, kes islandlasega abielus ja töötas hotelli restoranis.

Island on demokraatlik riik. Islandi parlament Alþing tuli kokku 1930. aasta suvel. Praegu on rahvuspargis Þingvellingsis kahe kõrge laavavalli vahel silt: iidne

Alping, koht, kus parlament koos käis.

Viikingiteaegne vaba Island oli hiljem piki aastaid Taani ülemvalitsuse all, siis Norra Kuningriigi osa, kuni 1944. aastal end vabariigiks kuulutas. Island oli esimene riik, kes 1991. aastal Eesti Vabariiki tunnustas, ja paistis, et Eesti teadsid kõik islandlased.

Islandis on 12% vanu, st üle 65-aastasi inimesi. Keskmine eluiga on naistel 82,6, meestel 78,8 (Eestis vastavalt 78 ja 65).

Külastasime kahte erahooldekodu, mis kuulusid meie vastuvõtja Gisli Palli perekonnale, rajajaks Gisli vanaisa. Esimene nendest, mida juhatas Gisli ema, asus Reykjavikis, teine Reykjaviki satelliitlinnakeses Hveragerdis, Gisli kodulinnakeses. Hooldekodu koosnes peamaja ümber asuvast tervest külast, kus eakad elasid 50 väikeses majakeses. Ainult igapäevast hooldust vajavad vanurid kolisid 120-kohalisse peahoo-

nesse. Külakeses oli oma söökla, hooldusbrigaad, remondibrigaad, puidutööstus, autoremonditöökoda, kasvuhooned, oma katlamaja, mis kasutas soojaveeallika vett.

Kui inimene tuleb hooldekodusse, siis maksab riik tema hooldamise kulud. Kui inimesel on eripension, pensionisambasse kogutud raha, siis maksab ta hooldekodus elamise kinni ise. Nägime, et hooldekoduelanikud tegid ka jõukohast tööd (triikimine, töö kasvuhoonetes).

Islandil on karmid elutingimused. Vulkaanid pulbitsevad maapõues edasi, aeg-ajalt maa väriseb, geisrid purskavad välja kuuma vett. Islandil näeb tegelikkuses mandrite triivimist. Läbi Islandi kulgeb Euroopa ja Ameerika mandri piir. Aeglaselt lahku triivivate mandrite lõhenemise kohta tähistab aeglaselt vajuv maapind Islandi maastikul.

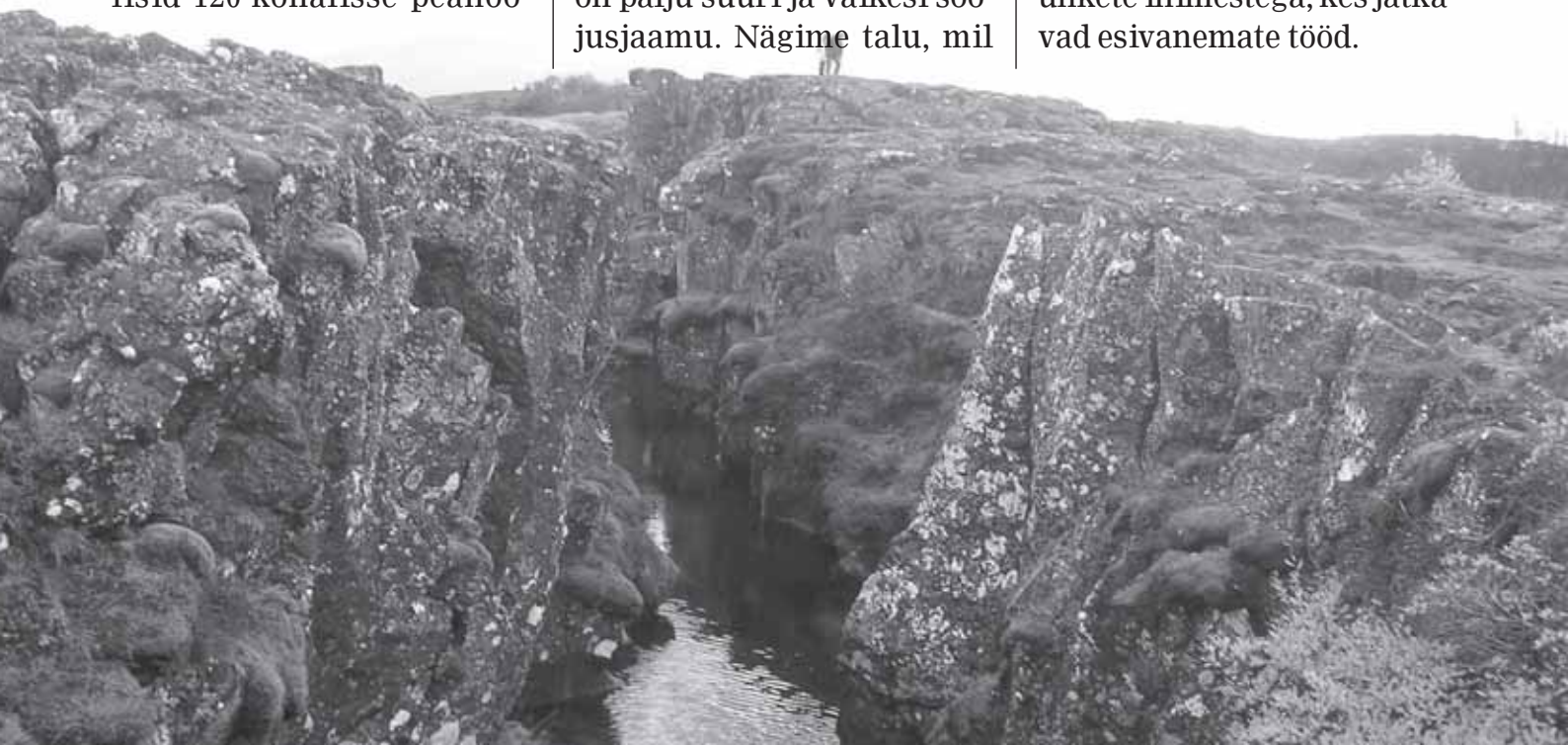
Islandlane oskab maapõue kuumust taltsutada. Rajatud on palju suuri ja väikesi soojusjaamu. Nägime talu, mil

hoovis oma soojusjaam, mis tootis maapõue kuuma vee abil elektrit ka naabritele. Sama sooja veega köeti maju.

Reykjaviki linnas on kümneid tervisekeskusi ehk spaasid, kus parandatakse tervist maapõuest tuleva veega. Uhkeim terviseasutus on Reykjavikist 40 km kaugusel asuv Sinine Laguun, vabaõhu bassein koos muude terviseasutustega. Islandi maapõuest saadakse kahte sorti vett - maailma puhtaimat joojivett ja kuuma väävlilõhnalist ja mineraaliderikast geisrivett. Tähtis on hoida nende allikate torustikud lahus.

Island on ilusate ja sõbralike inimeste maa, rikas maa, aga ka kallis maa. Inimesed töötavad seal pingeliselt ja mõnikord on seda märgata nende pilgust.

Mina olen õnnelik, et mu lapsepõlveunistus lõpuks täitus, et nägin seda karmi maad, mille elanikud on muutnud oma kätega elamis- kõlblikuks. Sain tuttavaks uhkete inimestega, kes jätkavad esivanemate tööd.

Tammistu perekeskus sai nurgakivi

JAAK TORP

MEELIS JOOST

*EPIK välissuhete ja
Euroopa poliitika spetsialist,
SA Eesti Agrenska Fondi
juhatuse liige*

Palju tööd tehtud, veel rohkem teha

Eesti Puuetega Inimeste Koja osalusega rajatakse juba mitmendat aastat Tartumaale Tammistusse puuetega lastele ja peredele keskust, kus pered võiksid omavahel kogemusi vahetada ning saada nõu oma ala spetsialistidelt. Perekeskust rajatakse Eesti-Rootsi ühistööna ning selleks on loodud ühine sihtasutus – Eesti Agrenska Fond.

Tammistu perekeskuse rajamine nõuab rohkesti aega, kuna keskuse peahoone on 19. sajandist pärit klassitsistlikus stiilis mõisahäärber, mida hetkel restaureerimisprojekti järgi kohandatakse perekeskuseks, samas säilitades mõisamaja väärtuslikud detailid. Kuna hoone on alates 1980. aastate algusest seisnud kasutamata, siis on sihtasutusel tulnud teha palju tööd, et korrastada ümbrus ning leida lahendused, mis vastaksid tänapäevastele vajadustele.

Kuninganna Silvia ja pr Evelin Ilves saabuvad Tammistusse.

Tammistu perekeskus hakkab pakkuma peredele nõustamist, laste ajutist hoiuteenust, toetatud töötamise võimalust puudega noortele ja täiskasvanutele. Seal korraldatakse suviseid perelaagreid.

Rootsi kuninganna Silvia ja proua Evelin Ilvese toetus

Tammistu perekeskuse toetajaks on Rootsi kuninganna Silvia ja seda juba sealse Agrenska keskuse algusest 1989, mil ta Lilla Amundö saarel peahoone avas. Hiljem, 2001. aastal avas kuninganna

Amundö saarel ka omanimelise auditooriumi.

Eesti Agrenska keskuse rajamiseks andis Tema Majesteet kuninganna Silvia oma poolse panuse 5. oktoobril, mil ta külastas koos proua Evelin Ilvesega Tammistut ja pani perekeskusele nurgakivi.

Tammistusse oli kogunenud kuningannat vastu võtma ja tervitama umbes 200 inimest. Oktoobrikuiselt vihmane ilm ootamist ei soosinud, kuid säravate prouade saabumisel ei pannud keegi vihma enam tähelegi.

Eesti Agrenska Fondi nõu-

kogu esimees Anders Olau-son ja juhatuse esimees Tiina Talvik ütlesid avasõnad ning tutvustasid Tammistu perekeskuse eesmärke. Seejärel pidas kuninganna kõne, kus ta kutsus kokkutulnuid üles keskuse rajamist toetama. Arvestades, et kohale olid saabunud Tartumaa ja kogu Eesti mõistes olulised inimesed, siis ei kõlanud kuninganna üleskutse kurtidele kõrvaldele. Paljud kohalolijad olid Tammistu perekeskuse rajamisele kaasa aidanud ning olid valmis seda edaspidigi tegema.

Kuninganna asetaskivisse silindri, kuhu olid pandud Eesti kroonid, ajalehe Postimees värske number, kuninganna poolt Rootsi rahatähed ja nurgakivi panekul osalenute nimekiri.

Pered tahavad Tammistusse tulla

Sihtasutuse perelaagrid ja nõustamised on toimunud alates 2004. aastast. Igal aastal on lisandunud osalejaid ning laagreid on saanud teha järjest enam. Jõudumööda on Tammistus valmimas ruumid, kus saab korraldada üritusi. Esiialgu on perelaagrid toimunud siiski üüritud pindadel, kuid kõik osalejad on alati käinud ka Tammistus, et vaadata, kui kaugemale on keskuse rajamisega jõutud.

Käesoleva aasta aprillis korraldas organisatsioon

JAAK TORP

ESF projektis „Harjutamine teeb meistriks” osalev Jaan Kriisa annab kuningannale üle enda kirjutatud luuletused ja soovib talle „Tervetuloa Viroon”, mille proua Evelin Ilves kiiresti eesti keelde tõlgib: „Tere tulemast Eestisse!”

Roundtable Estonia ja *Ladies Circle Estonia* Tartu Sadamateatris heategevuskontserdi vaimupuudega laste peredele suvelaagrite korraldamiseks, millest laekunud vahenditest – 50 000 kroonist – sai korraldada kaks laagrit. Juba teist aastat järjest on kogutud Tammistu peahoonesse raha lifti paigaldamiseks, seda teeb Toomemäe Noorte Komertskoda kevaditi korraldatava kontorirottide jooksu tuludest.

Tänu eraannetustele, toetusele hasartmängumaksu regionaalinvesteeringute programmi ja mõisakoolide riikliku programmi abile on töö

perekeskuse peahoone restaureerimisel käimas. Mõisa õunaaeda kavas rajada ka uus, tänapäevastele vajadustele vastav hoone. Tore on see, et peredele Tammistus meeldib. Keskuse valmimist oodatakse pikisilmi.

Puudega noorte koolitamine ja tööharjutus

Sihtasutus on lisaks perede nõustamisele otsinud ka võimalusi, kuidas parandada puuetega noorte ja täiskasvanute tööhõivet. Käesoleva aasta märtsikuust alates viiakse ellu Euroopa Sotsiaalfondist kaasrahastatavat pro-

Ülesvõte maikuu talgutelt, kus osalesid Eesti Agrenska perenõustamisel ja suvelaagrites käinud pered.

jekti „Harjutamine teeb meistriks”. Projekti eesmärk on õpetada sihtgrupile töövõtteid ehitus- ja restaureerimisvaldkonnas ning haljastuse alal. Mõlemas valdkonnas on Eestis tööjõupuudus. Keskendutakse tööharjutusele – töö tugiisikuga on paljude jaoks võimalus ühiskonnas paremini hakkama saada ja ühiskonnaellu oma panus anda.

Augustis tegid projektis osalejad neli päeva tööd koos Norra ASVO Nøtterøy toetatud töötamise juhendajatega ja töötajatega. Norrakatel oli toetatud töötamise arendamiseks häid ideid välja pakku-

da ja ka meie tegemistest üht-teist üle võtta. Eriti hea tunnus neile mõte koolituste ja tööharjutuse vahepeal tegeleda kunstiga. Meie koolitusrühma suureformaadilised maalid, mida kuninganna Silvia külaskäigu ajal vaatas, viisid neid mõttele ka enda tegemistele vahelduseks midagi huvitavat välja mõelda.

Kasulik info Eesti Agrenska sihtasutuse kohta.

Sihtasutusel on koostamisel Interneti kodulehekülj aadressil www.agrenska.ee

Asutajate kohta leiab infot Internetist. Ajakirja Sinuga lugejatele on kindlasti tuttav EPIK lehekülg [\[da.ee\]\(http://da.ee\), samuti Tartu Ülikooli ja TÜ Kliinikumi leheküljed \[www.ut.ee\]\(http://www.ut.ee\) ning \[www.kliinikum.ee\]\(http://www.kliinikum.ee\).](http://www.epiko-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Ülevaate Ågrenska kontseptsioonist ning tegevustest Rootsis leiate Ågrenska koduleheküljelt www.agrenska.se. Stenströms AB kirjelduse ja lühiülevaate firma 100-aastasest kujunemisest leheküljelt www.stenströms.com.

Sihtasutuse elektronposti aadress on agrenska@agrenska.ee

Merineitsimaal õnne saladust avastamas, I. osa

Kui Jumal tahtnuks, et kõik oleks ühesugused, kannaksid kõik inimesed jalatugesid.

Forrest Gump

AIRIKA PENING

Tartu Ülikooli eripedagoogika tudeng

Möödunud kevadel aprillikuus potsatas minu e-postkasti tõeliselt ahvatlev pak-

kumine – võimalus õppida sügissemestril Taanis *Egmont Højskolent*' i rahvaülikoolis demokraatiat ja puuetega inimeste kaasamist.

Kuna taanlased tunnevad end maailma õnnelikumate

inimestena ning on oma sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi üle tõsiselt uhked, otsustasin asja oma silmaga üle kaeda. Et mul ka endal liikumisega muret ning eripedagoogi põhi all, loodan järgnevas kirjutuses lisaks subjektiivsetele elamustele ka objektiivset lähenemist pakkuda. Seega luban kohe alguses,

et ainult piimajõgedest ja pudrumägedest juttu ei tule.

Taotluse esitada võisid kõik, kes olid huvitatud puuetega inimestest, olid 18–30-aastased, valdasid inglise keelt ning olid mõne uue EL-i liikmesriigi kodanikud (s.h eestlased). Tutvustav brošüür pakkus Taani kultuuri, sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi, lisaks meeskonna- ja projektitöö õppimist, iseendasse vaatamist, et aru saada, kellega on lõppude lõpuks tege mist, inimõigustega tutvumist ja mida kõike veel.

Et aga õppimine igavaks

tuupimiseks ei läheks, olid programmis ette nähtud teemakohaste asutuste külastamised. Ja külastusi korraldatakse meile tõesti rohkesti, peaaegu igal nädalal on olnud üks või lausa kaks õppekülastäiku kuhugi teemakohasesse asutusse, mis enamasti sotsiaalsüsteemiga seotud. Väga palju oleme näinud töötavaid puudega inimesi, aga oleme külastanud ka vanadekodu, kohalikku kooli, rehabilitatsioonikeskust, ees on külastäik vanglasse.

Meie kursus kannab nime *European Line* ja kokku on

meid kümme konda: eestlased (mina ja üks neiu veel), leedulased, poolakad, tšehhid ja slovakiid. Lisaks on koolis vahetusõpilased Aafrikast ja Jaapanist. Seega siis tõeline rahvaste paabel.

Kui nüüd keegi küsib, kas asi hirmutav ei tundunud, siis vastan ausalt – tundus küll, vähemalt alguses. Kuid mida edasi, seda enam hakkab mulle mõte muu maailma elu ja õhku nuusutada, meeldima. Seda enam, et tutvuvad kõik usinasti kaasa elada ja koduigatsust leevendada püüda lubasid. Siia tõi len-

Ülesvõtte spordipäevalt, kus tegevust jagus kõigile.

Loo autor Taanis.

nuk mind 14. augusti hilisööl ning, kui hästi läheb, loodan jõuluks Eestis tagasi olla.

Mida *Højskole* endast kujutab? Meie mõistes on tegemist rahvaülikooliga, kuhu Taani noored pärast keskkooli aastaks või paariks end avastama tulevad, et enne ülikooli veidi puhata. Taanlased ise ütlevad, et see on midagi unikaalset, sest mujal maailmas on inimestel rahaga targematki teha. Õppida võivad kõik, kes täisealiseks kuulutatud. Mis aga *Egmont Højskolen*'i teiste omataoliste

seast eriliseks teeb, on see, et kool tööpoolest kõiki õppima ootab ja selleks sobivat füüsilist ja vaimset keskkonda pakub. Näiteks minul tuli küll hirm naha vahele, kui tetrapleegikust noormehe (kel tahtmatuid liigutusi märksa rohkem oli kui tahtlikke) kätte filmiõpetuses väga kallis kaamera usaldati. Kui ma aga kogu seda tehnikat ja õpetaja optimistlikku meelt nägin, tuli meelde, et ma olen ju Taanimaal ja midagi peljata ei tasu. Ja mees filmis nagu kulda.

Kui Eestis vahel tundus, et inimene, kel käed ja jalad ei tööta, on elust põhimõtteliselt välja lülitatud, siis siin olen kuhjaga vastupidist kogunud. Igal erivajadusega õpilasel on koolis kaks-kolm abistajat-hooldajat, kes ööpäev läbi on vahetustega tema käsutuses ning võtted, mida nad kasutavad, on igati professionaalsed.

Ühes tunnis esitati meile näiteks selline küsimus, et kui meie oleksime sügava puudega noormehe hooldajad (kes tihti on ka sõbrad),

siis kust läheb piir, mil noormehele tuleks öelda: „Ei, sa ei saa järgmist õlut, sest oled juba liiga palju joonud!” Või teine näide. Amsterdami kuulsad punaste laternate tänavad. Kuidas käituda, kui noormees üht neist võluvatest piigadest külastada soovib? See võib-olla tema ainus võimalus...

Väga suurt rõhku pannakse koolis sõbralikkusele ning sallivusele. Mida minu arvates taanlastele isegi rohkem kui keskmisele eestlasele on antud. Kuigi mul polnud ka enne puudega inimestega lävimisel probleeme, siis Taanis olin sõna otseses mõttes keeletu, kui nägin, kui vabalt kõik üksteisega suhtlesid. Mitte ainult koolis, vaid ka väljaspool – peol tantsu viitudes, õlut juues. Valehäbi ei tundnud kumbki pool. Kõik olid sõbralikud ja abivalmis. Muidugi oli ka erandeid, aga need kinnitasid reeglit.

Keegi ei konutanud nurgas, või kui konutaski, ilmus varsti mõni rõõmusmeel, kes käest haaras ja tegevusse kutsus. Kõige ehtsamaks näiteks selle kohta oli sügisene spordipäev. Ma nimelt ei ole end kunagi sportlaseks pidanud, ehkki võimlas viibin rohkemgi kui keskmine linnakodanik. Nüüd aga tuli kaasa lüüa. Üritus ise oli nii läbimõeldult korraldatud, et kõik said kusagil õnnestumist tunda: hiigeljalgpall, ratastoolivõistlused, boccia, pallimängud. Ning ikka kõik koos. Kui

vaja, siis istus ka terve inimene ratastooli, et täieõiguslik meeskonnaliige olla.

Sport on siin majas hästi soovitud ehk kui kasutada meie liikumisõpetaja Lisa sõnu, siis: „Ma saan aru, et paljudele füsioterapeutidele see avamus ei meeldi, kuid kogu aeg ei saa ka arendada ja parandada. Mõnikord on vaja lihtsalt liikumisest mõnu tunda, kas või kõverana, ja lasta oma keha pideva kontrolli alt vabaks, et siis jälle uusi piire avastada.” Inglise keeles kõlas see löövalt, aga mõte jääb samaks. Nii olen minagi pulssi treninud, vibu lasknud, purjetanud (koolil on oma purjekad, avamereni on kahe minuti tee) ja ujulas imetegudega hakkama saanud. Arvestades seda, kuidas me esimesel kuul kooliköögi tubli tulemusena usinasti paisusime, on see igati teretulnud.

Õppeainetest veel. *European Line*’i tunnis õpime põhiasja: kohalikku sotsiaalsüsteemi ja puuetega inimeste kaasamist, ülejäänud õppeained on silmaringi avardamiseks ja osavuse arendamiseks – rütmika, Taani kultuur algajatele, klaasimaalimine, filmiõpetus. Valik on lai ja nimistust ei puudu ka näiteks *tai chi* ja autoremont, millel nimeks „Hellad käed” – too on mõeldud naisterahvastele, et nad tee peal masinaga hätta ei jääks.

Mis veel silma on hakanud? Palju naerusuiseid inimesi,

eriti vanu, kes elektriratas-
toolidega mööda asulat ringi
vuravad. Nüüd võiks muidugi
mõrult muiata, et mis neil
heaoluühiskonnas viga, palju
raha jne. Tegelikult tuleb see
raha Taani maksumaksja tas-
kust, kelle palgast pea pool
läheb maksudeks. Ja nad ei
ole selle pärast sugugi õnne-
tud.

Kohati tundub heaoluühis-
kond aga suisa hirmutav.
Miks? Vana tõde, mida roh-
kem võimalusi ja mugavam
elu, seda laisemaks kipub ini-
mene ja piiratumaks tema sil-
maring muutuma. Näide elus
enesest: läksime kohalikku
vanadekodusse õppekäigule.
Et see vaid poolteist kilomeet-
rit koolist eemal, tuli omal
jalal kohale jõuda. Kursusla-
sed võib tervise järgi laias
laastus kaheks jagada – ratas-
toolis veerejad ja terved ini-
mesed. Kuna mina ei olnud
liha ega kala, muutus olu-
kord suhteliselt keeruliseks,
sest pärast esimest 200 meet-
rit ei olnud mu samm enam
sugugi krapsakas ning sabas-
püsimine osutus keeruliseks.
Kõige kurvem oli muidugi
see, et kedagi ei huvitanud,
kaugel ma olin või kuidas
vastu pidasin. Kuidagi ma
siiski kohale jõudsin ja min-
gi ime läbi suutsin tagasimi-
neku ajaks veidi taastuda,
aga kogemus oli kole ning
paraku pole see jäänud ain-
saks selliseks juhtumiks. Ees-
tis olen suutnud enamuse
oma tuttavaid aeglaselt sam-
muma kasvatada või siis en-

dale transpordi organiseerinud. Mis siin välja tuli – kõik kehvad omal jalal liikujad kasutasid pikkade vahemaade läbimiseks ratastooli, mida veel keegi lükkas. Nõnda tundus kõigi lihtsam – keegi kellegi järel passima ei pidanud ja hädaline ise ka konti ei murdnud.

Midagi paremat ja rõõmsamat ka. Mads Bendt on mees, kellesuguseid oleks Eestise kohe väga vaja. Nimelt on Mads insener, kelle aju töötab nagu koorelahutaja. Ta on 20 aastat tagasi õnnetuse tagajärjel kaela-lüli murdnud ja ratastooli jäänud. Tema IQ on 154 ja meel uskumatult optimistlik. Ju-tuajamised temaga kuluksid ära ka terveile.

Mõni mõte, mis kohtumisel meelde jäi: „Enne käimahakkamist peavad kõik roo-mama.” Lause tagamõte oli selles, et me kõik alustame nullist, olgu selleks mis tahes tegevus. Teine mõte, mis mulle väga meeldis, oli, et punktist A punkti B on võimalik reisida mitmel moel, aga tunduvalt lihtsam on seda teha, kui tee selge ja juht-nöörid olemas. Nõnda on ka maailmas ees-märkide poole püüdlemisega.

Näiteid võiks lõputult tuua. Kõrva taha tasub aga panna, et oma olukorda tuleb alati kasutada stardipakuna, mitte muretseda selle pärast, mis pahasti ja mida teha ei suudeta. Ennast näiteks tuues kõneles Mads, kuidas ta on oma puuet ja insenerimõistust rakendades leiutas maailmas kõige madalamale laskuva elektriratastooli. Probleem olevat aga selles, et nii vinget kujundust, et ka terve mees sellesse istuda tahaks, ta välja mõelda ei oskavat. Selleks tuleb kasutada mõne teise inimese tugevat omadust – kõigil on oma tugevad ja nõrgad küljed, ent paraku kipub argipäeva murekoorma all see meelest minema.

Kes teab, ehk sellepärast ei loonudki taevataat meid kõiki ühesuguseks.

Tarkusekuu esimesed päevad töid kurva sõnumi – meie hulgast lahkus igavikku Aleksander Vassenin (09.01.1953-03.09.2007).

Aleksander oli väga musikaalne. 1959. aastast alates käis ta Eesti Raadio laste laulurühmas. Selleaegsed lapsed mäletavad kindlasti ühte lapsehäält laulmas: „Käin juba lasteaias, ei ole väike ma...” Selle laulu laulis linti väike Sass.

Nägemispuude tõttu alustas Aleksander haridusteed Tartu Emajõe Koolis 1960. aastal. 1970–1973 õppis ta Tallinna Kaugõppe Erikeskkoolis. Nägemispuudest hoolimata omandas ta kaks kõrgharidust: Tartu Ülikoolis ajaloo alal (1978) ja Tallinna Ülikoolis magistrikraadi sotsiaaltöö erialal (2002). Alates 1981. aastast pidas Sass Põhja-Eesti Pimedate Ühingu kroonikat.

Aleksander hindas kõrgelt haritud inimesi ja armastas ka ise nende seltskonnas viibida. Tema eeskujul, innustusel ning toel leidis tee ülikoolidesse mitu nägemispuudega noort inimest.

1997. aastal, suure lugemise ja nüüdisaegsete nägemisabivahendite puudumisel kaotas Aleksander selle vähesegi silmanägemise, mis talle oli antud. Sellest ajast saadik vajas ta abi liikumisel ja muudes toimingutes. Õnneks oli ta juba lapsena omandanud punktikirja lugemise ja selles kirjutamise oskuse.

Sass oli ajastute ühendaja, kelle elu oli ülimalt mõtestatud nägemispuudega inimeste nõustamise ja innustamise tõttu.

Aldo Kalsiga kahasse kirjutas ta raamatu “Eesti Pimedate Ühingu Tallinna Õppe-Tootmiskombinaat 100”. Tavapäraselt ilmusid tema sulest artiklid ajalehes Videvik, ajakirjades Valguse Kaja, Sinuga, Sotsiaaltöö.

2003. aastal ilmus Aleksandri koostatud ning Eesti Puuetega Inimeste Koja poolt

Mälestus Sassist

välja antult käsiraamat, mis kandis pealkirja “Nägemispuudega inimesed”. See raamat on vajalik eelkõige neile, kes tegelevad pimedate ning vaegnägijatega, et mõista ja tunnetada nägemispuuet ning selle mõju. Raamat jääb lugejatele Aleksandrit meenu-tama.

Mitte alati ei leidnud Aleksandri mõtted mõistmist, kuna need olid paljude jaoks liiga sügavad, ka ideed tundusid sageli liiga lennukad.

Aleksander töötas Eesti Pimedate Ühingu Tallinna Õppe-Tootmiskombinaadis metallitöölisena ja pimedate ühingu alorganisatsiooni esimehena; Eesti Pimedate Ühingu oli ta klubi juhataja. Aastatel 1986–1989 õpetas ta rehabiliteerimiskeskuses punktkirja täiskasvanueas nägemise kaotanud inimestele. 1978–1992 lõi Aleksander pimedate ühingu puhkpilliorkestris väikest trummi. 1982. alates oli ta kodu-uurimisringi aktiivne liige.

Vaatamata tema heale haridusele ei võtnud ükski organisatsioon Aleksandrit päriselt palgale, ta tegi palju tööd vabatahtlikuna. Tema abi vajati tihti, kuid seda ei hinnatud ei rahaliselt ega muul moel. Tema viimane töökoht oli esimene, kus teda koheldi kui tavalist töötajat ja kus ta oli võrdne kaastöötajatega.

Aleksander oli rikkalike kogemustega,

töökas ja kohati isegi enesepiitsutajalikult järjekindel ning pühendunud. Korduvalt valiti ta Eesti Pimedate Liidu ja Põhja-Eesti Pimedate Ühingu juhatusse.

1995. aastal alustati tema eestvedamisel Põhja Eesti Pimedate Ühingu töötamist juhtumipõhise sotsiaaltöö meetodite alusel. Seda süsteemi rakendati ühingu kolm aastat, peale seda tegevus lõpetati, kuna puudusid sotsiaaltöö põhimõtetest lugupidavad inimesed.

1997–2002 töötas ta Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses. 2006. aastast oli Aleksander kodutute öömajas sotsiaaltöötaja, pääsedes esimesena Euroopa Pimedate Organisatsiooni kodulehele kui ainuke teadaolev pime kodutute nõustaja.

Jaanuaris 2007 alustas Aleksander tööd nõustajana MTÜ Jumalalaegas nägemispuudega isikute nõuande- ja usaldustelefonis. Töö oli justkui tema jaoks loodud, sobides talle nii sisult kui vormilt.

Aleksander kogus materjali dokortööks. Temast jäi maha riiulite kaupa punktkirjas märkmeid, mille sisu ja mõtet tuleb alles avastama hakata.

Aleksander aitas ette valmistada ettekan-deid ja kõnesid, koostada ametlikke kirju, ta andis kõrgkoolide õpilastele ning teistele legi asjalikku nõu. Seetõttu tunneme Aleksandrist puudust veel kaua.

Kaua kestab ka mälestus temast kui targast ning abivalmist kaaslasest. Ta oli inimene, kelle olemasoluga oldi harjutud, ta oli alati olemas, eriti kui vajati mõttekaaslast, kellelt küsida nõu ja abi. Veel praegu gi taban end mõttelt – seda asja peaksin Sassiga arutama. Kuid teda ei ole enam.

KERTI KOLLOM-SEIDELBERG

Nüüd raagus on puud

JUHAN NURME

Oktoober ja aprill,
kummalised kuud,
pakane ei näpista,
kuid raagus on puud.

Tuul ulub ja soiub,
nagu oleks tal paha,
ja näitamaks rammu
puid murrab maha.

November ja märts,
saatuse kuud,
üks kuulutab surma,
teine ärkamist uut.

Detsember –
päkapikkude kuu.
Armsad sõbrad,
kauneid jõule
ja head aastat uut!

